
UDK 81'342.8:792
792.028.4:81
808.54:001.4]:792
Stručni rad

Katarina Podbevšek
Akademija za gledališče, radio, film in televizijo, Ljubljana
Slovenija

TIPOLOGIJA GOVORNIH INTERPRETACIJA

SAŽETAK

U slovenskoj stručnoj literaturi, a i stvarnoj uporabi, nazivi za različite vrste govornoga interpretiranja prilično su proizvoljni i nepotpuni.

U članku pokušavam razjasniti neke terminološke nedosljednosti i netočnosti u vezi s nazivima različitih tipova govornoga interpretiranja literarnih tekstova i predlažem sustavnu podjelu govornih interpretacija. Govornu interpretaciju shvaćam kao govorenje literarnoga teksta u kojemu interpret stvaralački ostvaruje tekst prozodijskim sredstvima i tako izražava svoj doživljaj teksta. Kod podjele govornih interpretacija ponajprije su važna dva kriterija: vrsta govorenja (glasno čitanje ili govorenje napamet) i literarni rod (prozni, lirski i dramski tekst). Pri uvođenju terminološkoga reda oslanjam se i na slovensku tradiciju i suvremenu uporabu određenih izraza. Neki su nazivi s vremenom postali sinonimni ili pejorativni (deklamacija, recitacija), pojavili su se novi izrazi (npr. uprizorenje čitanja), a za neke vrste govornih interpretacija uopće nema imena (npr. za govorenje proze napamet).

Treba istaknuti da se u članku ne bavim govornim interpretacijama u kazališnim predstavama, filmu, radiodrami i televizijskoj drami (gdje je govorno interpretiranje dio glume), već govornim interpretacijama u kojima govornik ne glumi (nema identifikacije, transformacije) i obično je govor jedino izražajno sredstvo (npr. recitacija, interpretativno čitanje).

Ključne riječi: *govorna interpretacija literarnoga teksta, interpretativno čitanje, recitacija, deklamacija, tipologija govornih interpretacija*

UVOD

U prilogu se bavim terminologijom i pokušajem sistematizacije različitih vrsta govornih interpretacija umjetničkih tekstova. Na razmišljanje o toj problematici potaknuo me pedagoški rad na ljubljanskoj Akademiji za kazalište, radio, film i televiziju jer se tijekom pedagoškoga rada često nađem u terminološkim nedoumicama glede uporabe odgovarajućega izraza za određenu (umjetničku) govornu pojavu, koja nije dio dramskoga komada.

Govornu interpretaciju¹ shvaćam kao doslovno govorenje (čitanje ili govorenje napamet) literarnoga teksta u kojemu interpret prema prethodnoj literarnoj interpretaciji (književnopovijesna, književnoteoretska, sadržajno-idejna definicija teksta) stvaralački ostvaruje tekst prozodijskim sredstvima koje usklađuje s posebnostima teksta. Govorni interpret načinom govorne izvedbe izražava svoje razumijevanje i doživljavanje teksta. Glavna je svrha govornoga interpretiranja potaknuti slušateljev estetski doživljaj (Podbevšek, 2006:20).

Zanimalo me je dakle govorno interpretiranje koje nije dio znakovne strukture kazališne predstave, filma, radijske ili TV drame, već je samostalan govorni čin koji bez drugih sredstava izražavanja izvodi glumac kao umjetnički događaj, nastavnik kao dio nastave književnosti, prigodni interpret u različitim situacijama. Govorno se mogu interpretirati svi literarni rodovi (poezija, proza, dramatika), iako je dramatika namijenjena prije svega uprizorenju.

Ishodište za istraživanje bila je pretpostavka da je u (slovenskoj) stručnoj literaturi terminologija za različite tipove govornoga interpretiranja nedosljedna i neprecizna, da za neke vrste govornoga izražavanja uopće nema odgovarajućih izraza te da i u praksi (osobito umjetničkoj) vlada terminološki nered. Pretpostavljala sam da značenjsku nejasnost izraza za govorno interpretiranje i stvaranje prigodnih termina uzrokuje nesustavna (pa i zastarjela) definicija pojmova.

METODOLOGIJA

Pregledala sam stručnu literaturu o govornom interpretiranju s područja didaktike književnosti, jezikoslovlja, glumačke umjetnosti, literarne teorije i retorike.

Provela sam mini anketu među studentima glume o nekim tipovima govornoga interpretiranja i evidentirala korištenje izraza u javnoj uporabi (u medijima, izdavaštvu, kazalištu, na kulturnim priredbama). (Za konačne tvrdnje trebalo bi, naravno, napraviti opširniju analizu među različitim korisnicima ispitivane riječi.)

¹ U francuskoj i angloameričkoj stručnoj literaturi mogu se pronaći izrazi: *littérature orale*, *littérature parlée*, *création parlée*; *spoken word*, *speaking literature*, *performing literature*, *oral interpretation* itd.

Evidentirani izrazi u vezi s govornim interpretacijama umjetničkih tekstova su sljedeći (u zagradi su slovenske riječi): interpretativno čitanje (*interpretativno branje*), zorno čitanje (*zorno branje*), čitanje (*branje*), literarno čitanje (*literarno branje*), recitacija, zorna recitacija, deklamacija, umjetnička riječ (*umetniška beseda*), umjetničko pripovijedanje (*umetniško pripovedovanje*), čitanje uloga (*branje vlog*), čitanje po ulogama (*branje po vlogah*), koncertna izvedba, uprizorenje čitanja (*bralna uprizoritev*).

REZULTATI I RASPRAVA

1. Interpretativno čitanje

Izraz *interpretativno čitanje* uvriježio se osobito u suvremenoj didaktici književnosti, koja ga je i terminološki definirala. To je govorna aktivnost koju izvodi učitelj (ponekad i učenici) na nastavi književnosti kao dio školske interpretacije literarnoga teksta. Učitelj načinom govornoga iznošenja teksta svjesno izražava svoje razumijevanje teksta i svoj emocionalni odnos prema njemu, čime u učenicima želi izazvati estetski doživljaj i posljedično zanimanje za književnost (Krakar Vogel, 2004:87). U stručnoj literaturi za interpretativno čitanje javljaju se još i izrazi: doživljeno, osjećajno, ekspresivno, izražajno (ruska metodika), estetsko (francuska metodika) (Rosandić, 1987:13), estetičko čitanje (Bezjak, 1906), recitacija, govorno oživljavanje teksta (Kunić, 1990:86). Međutim, prevladava izraz *interpretativno čitanje* s varijantom *interpretacijsko* (Lipnik, 1977/78; Žagar, 1996; Kordigel, 2000). Navedeni izrazi odnose se prije svega na govorno iznošenje poezije i proze, a za glasno čitanje dramskoga teksta u razredu upotrebljavaju se izrazi *čitanje uloga* i *čitanje po ulogama*.

1.1. U nastavi književnosti ponekad se upotrebljava i izraz *zorno čitanje*. Takvo je grupno glasno čitanje učinkovit način da progovore i oni učenici koji se ne vole govorno isticati. Krakar Vogel predlaže da ponekad, poslije individualnoga tihog čitanja, slijedi glasno zorno čitanje "po grupama" (svaka grupa treba pripremiti svoju interpretaciju i objasniti je) (Krarar Vogel, 2004:89). Pri obradi Homerovih epova (segmentirano glasno čitanje), autorica savjetuje da učenici pokoji segment pročitaju u zboru, pri čemu "svi učenici osim sadržaja i praktično realiziraju ritmični uzorak" (Krarar Vogel, 2004:206). Za zorno čitanje primjerena je i poezija koja ima ponavljajuće dijelove ili refrene, poezija koja sadržava pitanja i odgovore te poezija zasnovana na kontrastima. Neki pedagoški stručnjaci smatraju da se izraz *zorno čitanje* (*zorna recitacija*) može primijeniti i za govorno interpretiranje konkretne poezije koja želi djelovati i na osjetila. Zato predlažu pomicanje, kretanje učenika prigodom grupnoga govorenja (Gamble, 1995:420). Usprkos tome što je zorno čitanje podtip interpretativnoga čitanja, ipak je to prvenstveno vježba u govoru, a manje interpretacija.

1.2. U glumačkoj umjetnosti izraz interpretativno čitanje rijetko se upotrebljava, a u svakom slučaju ne terminološki precizno. U praksi se osobito upotrebljava tijekom priprema za uprizorenje dramskoga teksta na tzv. vježbama

čitanja za stolom, kad glumci traže odgovarajući zvučni karakter teksta svojih uloga pod vodstvom redatelja i suradnika. Kada glumci interpretativno čitaju poeziju, često se upotrebljava izraz *recitacija* (međutim, isti se izraz upotrebljava i za govorenje poezije napamet), a rjeđe i *deklamacija*. Na radiju se njihovo govorno iznošenje najčešće najavljuje kao *čitanje* (npr. svakodnevna 10-minutna emisija Literarni noćturno na 1. programu Radija Slovenije).

1.3. Izraz *čitanje* (ponekad u množinskom obliku – *čitanja*), uz varijantu *literarno čitanje*, odnosi se na javne nastupe na kojima svoja literarna djela čitaju autori sami (ili, možda, netko drugi umjesto njih). Svrha je takvih događanja prije svega predstaviti autora, književne novosti, obilježiti obljetnicu i sl., i samo se djelomice "prekrivaju" izrazom interpretativno čitanje. Takva čitanja često prati glazba, a govorni interpreti mogu biti i prigodni izvođači. Ljubljanski Filozofski fakultet priredio je npr. 2005. godine literarno natjecanje u čitanju poezije i proze na kojemu su sudjelovali studenti. Na Svjetski dan poezije (21. ožujka) u KUD-u "France Prešeren" u Ljubljani priređuje se masovno čitanje poezije, gdje pjesnici sami čitaju svoju poeziju. Studentska izdavačka kuća Beletrina organizira festival Živa književnost, na kojemu, ispred Galerije Škuc u Ljubljani, autori čitaju svoja djela, često uz pratnju glazbe. U najavama takvih događaja ne spominje se da je riječ o glasnom i interpretativnom čitanju te je zato svijest o posebnim zahtjevima takve izvedbe zapisanoga teksta prepuštena govornointerpretativnoj osviještenosti pojedinca.

2. Recitacija i deklamacija

Izrazi *recitacija* i *deklamacija*, koji se ponekad upotrebljavaju distinktivno, a ponekad sinonimno, često se shvaćaju pejorativno. Većinom se upotrebljavaju za interpretiranje poezije, ponekad i proze, a vrlo rijetko i dramatike. Dio struke svrstava ih u retoričke vrste, a dio u umjetničke rodove. (O nekonzistentnoj uporabi obaju izraza svjedoči i mini anketa provedena među studentima Akademije za kazalište, radio, film i televiziju; prilog 1.)

2.1. Na razliku između ovih izraza ukazuje prvobitno latinsko značenje: *declamare* – vježbati se u govoru (pa i glasno, bombastično govoriti), a *recitare* – glasno čitati (Snoj, 1997). *Declamatio* znači i govorničku vježbu², a *declamator* označava govornika, umjetnika u govoru (Bradač, 1997).

Na takvom distinktivnom argumentu zasnivaju se definicije deklamacije i recitacije u *Slovarju slovenskega knjižnega jezika*, u *Kazališnom zborniku* (1981) te kod nekih teoretičara i praktičara (Trdina, 1965; Tiran, 1965; Radmelič i sur., 1999) koji definiraju recitaciju kao umjetničko čitanje, a deklamaciju kao umjetničku interpretaciju, odnosno govorenje teksta napamet.

Veliki broj slovenskih autora (Žbogar, 2002) preuzima Toporišičevo objašnjenje ovih dvaju pojmova u kojemu autor dokida oštru granicu između

² U antičkim govorničkim školama deklamacija je bila jedna od osnovnih nastavnih metoda. Značila je pisanje, učenje napamet i iznošenje govora na osnovi imitiranja nastavnika retorike (sofista) (G. A. Kennedy: *Klasična retorika*. Ljubljana: ZRC SAZU, 2001).

čitanja i znanja napamet. Toporišič, naime, u *Enciklopediji slovenskoga jezika*, definira recitiranje kao "umjetničko (ili s umjetničkom težnjom) slušno ostvarivanje nekoga teksta, osobito vezanoga. Recitator ga zna gotovo napamet, a mjestimice pogledava u pisani tekst koji drži u rukama" (Toporišič, 1992:251). Deklamiranje objašnjava kao "umjetničko obnavljanje napamet naučenoga beletrističkog teksta" (Toporišič, 1992:21). Toporišič, dakle, objašnjava razliku između tih pojmova djelomičnim ili potpunim znanjem teksta napamet.

U *Slovenskoj gramatici*, Toporišič zadržava razlikovanje recitacije i deklamacije na osnovi stupnja znanja teksta napamet, a uvodi novi izraz: *govorenje napamet*, i to za prozne i dramske tekstove. Recitacija i deklamacija vežu se, dakle, uz poeziju, a govorenje napamet uz prozu i dramatiku. Sve zajedno čini *slušno obnavljanje* zapisanih tekstova (2000:707).

2.2. Toporišičeva definicija obaju pojmova pokolebala je značenjskodistinktivni odnos između recitacije i deklamacije: recitacija, koja je prvobitno značila čitanje, a zatim govorenje napamet s osvrtnjem na pismeni predložak, počinje dobivati značenje deklamacije, dakle govorenja napamet. Prema tome, izrazi recitacija i deklamacija upotrebljavaju se i sinonimno (Škarić, 2000b; Škavić, 1999). Međutim, neki autori utvrđuju da uporaba izraza deklamacija slabi (Rosandić, 1991). U knjizi *Poglavlja iz didaktike književnosti* čitamo: "Estetski govorno interpretiranje tekstova u nastavi književnosti nije samo čitanje već i recitacija – govorna umjetnička obrada kod koje izvođač prenosi tekst napamet..." (Krakar Vogel, 2004:89).

2.3. Oba su izraza s vremenom dobila i negativno značenje. *Slovar slovenskega knjižnega jezika* npr. deklamaciju objašnjava i kao "uzneseno, ali sadržajno prazno govorenje" (1970-1991:355), a i Toporišič u *Enciklopediji slovenskega jezika* pejorativno značenje pripisuje samo deklamiranju: "nezainteresirano govorenje, prazne fraze" (1992:21). Izraz se, dakle, ne veže samo uz interpretaciju umjetničkih tekstova, već uz govorenje bilo kojega teksta. I Đurđa Škavić zaključuje da oba izraza, osim pozitivne, imaju i negativnu konotaciju: besadržajno, izvještačeno govorenje. U 19. st. u hrvatskom okružju izraz *recitiranje* želio se zamijeniti *krasnoslovljenjem* (Škavić, 1999:59); i Slovenci su u prvoj polovici 19. st. upotrebljavali riječ *krasorečje* (Tiran, 1965:11). Negativan prizvuk izraza deklamacija neki autori opravdavaju povijesnim činjenicama. U 18. i 19. st. postojale su, naime, upute za govorenje poezije koje su savjetovale izrazitu dikciju, intenzivno glasovno bojenje i isticanje, primjetnu izmjenu tempa i glasnoće popraćenu velikim gestama i izrazitom mimikom. Estetski kriteriji s vremenom su se promijenili i takav način interpretacije poezije postao je neprihvatljiv (Novaković, 1980; Pavis, 1997). Budući da je uporaba deklamacije i recitacije sinonimna, ponekad i recitaciju shvaćamo pejorativno, a posebno negativan prizvuk imaju tvorenice tih dviju imenica npr. izrecitirati, odrecitirati, izdeklamirati.

2.4. Leksikonsko objašnjenje obaju izraza ističe "umjetničkost" govorne interpretacije, a oba se izraza povezuju i s glazbom. *Veliki splošni leksikon* (1998) objašnjava recitaciju kao "usmenu interpretaciju pjesničkoga djela na

primjereno artikuliranom jeziku", a deklamaciju kao "umjetničko prenošenje" te kao "pjevačko prenošenje koje se ravna prema jeziku te isticanjima riječi i smisla". Deklamator je "govornik umjetničke riječi", a deklamirati znači "umjetnički iznositi, pa i pretjerano, patetično govoriti" (1998:777). *Slovenski veliki leksikon* (2003) navodi da je u suvremeno vrijeme deklamaciju zamijenio izraz recitacija, koja znači "umjetničko čitanje, interpretiranje beletrističkih djela, osobito pjesničkih tekstova" (2003:262). Deklamacija je "umjetnička interpretacija pjesničkoga teksta na javnim nastupima, proslavama; izvodi je glumac, obično napamet". *Slovenski veliki leksikon* spominje još i to da je nekoć deklamacija bila povezana s glazbom, pjevanjem i skandiranjem stihova, naglašenim ritmom i patetikom te gestikulacijom (2003:390).

Priredba na kojoj umjetnik (jedan ili više) govorno interpretira poeziju i prozu zove se *recital*. Riječ je preuzeta iz glazbe i označava "koncert na kojemu nastupa solist" (*Slovar slovenskega knjižnega jezika*).

2.5. U kazališnoj terminologiji izraz *recitiranje* upotrebljava se za pripovijedanje "komentara, opisa ili prošloga događanja". *Recitator* je glas iz pozadine ili dramska osoba koja nastupa nekako na rubu događanja. U epskome kazalištu *recitator* se često naziva *pripovjedačem* (Pavis, 1997:626). U sličnoj ulozi nastupa recitator u glazbenim djelima. S. Prokofjev, na primjer, svoje djelo *Petar i vuk* naziva "simfonijskom pričom za recitatora i orkestar" (*Slovenski veliki leksikon*, 2005:68).

Uz glazbu (opera, kantata, oratorij) veže se izraz *recitativ*, koji znači "govoreno pjevanje", odnosno "tonski uzvišen način govorenja /.../ poznat kao svečana deklamacija već u kultovima najstarijih visokih kultura" (Michels, 2002:145). "Pripovijedajući" pjevati znači izraz *recitando* (*Slovar slovenskega knjižnega jezika*), a slično značenje ima i riječ *parlando*: "brza, više govoru nego pjevanju slična interpretacija, prije svega u talijanskoj komični operi" (*Veliki splošni leksikon*, 1998).

Pavisov *Gledališki slovar* objašnjava da su recitativi govorni dijelovi u operi ili kantati "koji se ne pjevaju i čiji se ritam i metrika značajno razlikuju od glazbe koja ih uvodi i slijedi iza njih". Služe kao prijelaz između dviju arija, a u Brechtovim songovima postaju tzv. *govorni pjevovi* (*Sprechgesang*) (Pavis, 1997:625).

Pavis spominje da se u 17. st. u francuskoj tragediji izvodio *deklamirani recitativ* "s promjenama ritmova, uz podršku orkestra i izvještačene dikcije". Inače je recitativ učinkovito sredstvo i u suvremenome kazalištu, koje ga upotrebljava za razlikovanje pojedinih odlomaka (npr. vodeći motiv, refren, epski komentar) od ostatka teksta (Pavis, 1997:625).

U francuskome klasicističkom kazalištu izraz deklamacija upotrebljavao se i za "emfatičan i bombastičan način govorenja" glumaca u tragedijama. Slavni francuski glumac François-Joseph Talma (1763. – 1826.) započeo je (u prvim desetljećima 19. st.) polemiku o prirodnom i deklamatorskom govorenju na pozornici i zagovarao prirodni govor (stilizirani realizam). Tako je *deklamacija* dobila negativan prizvuk i u glumačkoj umjetnosti (Pavis, 1997:117). Odras

kazališnoga deklamatorskoga stila jest govorno izražavanje i ponašanje koje su u francuskim salonima 17. stoljeća gajile tzv. precioze. Njihove krajnosti izazvale su otpor i podsmijeh, što je prikazao Molière u svojoj komediji *Precioze ili učene žene*.

2.6. U stručnoj literaturi deklamacija i recitacija većinom su vezane uz govorno interpretiranje umjetničkih tekstova, i to najčešće pjesama (Trdina, 1965:140; Toporišič, 2000:707), a oba se izraza također upotrebljavaju za govorno interpretiranje proze (Radmelič i sur., 1999) i, rijetko, dramatike (Šaričeva, 1955).

Govorno interpretiranje neumjetničkih tekstova neki također nazivaju *recitacija*, na primjer čitanje unaprijed pripremljenoga pismenog predloška, kao što su "javni govori u svim situacijama, nastupi na televiziji i radiju, predavanja (školska i neškolska), govor u parlamentu, na sudu itd." (Kalin Golob, 2001:66). Recitiranje (deklamiranje) i Škariću znači "interpretativno govorenje pred publikom pjesničkih, proznih i govorničkih, u načelu tuđih, tekstova" (Škarić 2000a:21). S obzirom na žanrovsku podjelu, Škarić svrstava recitaciju u posebne vrste govorenja koja su se "ili razvila u sklopu suvremenih medija, ili su stara, ili po nekim odlikama nisu pravo retorička, ili su sasvim specifična" (Škarić, 2000a:15). Posebnost je recitacije (osobito poezije) da govornik može stvarati tzv. poetiku recitiranja (glas, pjevnost intonacija, ritam, vrijeme recitacije), što recitaciju stavlja na rub/granicu između "samo" retoričkoga i umjetničkog govorenja (Škarić, 2000b:30). Jože Tiran svrstava recitaciju (deklamaciju) u umjetničke rodove koji od izvođača zahtijevaju "da imaju sposobnost doživljavanja, da imaju umjetničku sugestivnu silu i vladaju umjetničko-izražajnim sredstvima". Za govorništvo smatra da je "samo vještina ili spretnost" (Tiran, 1965:27, 12). Razliku između govornih aktivnosti recitatora, deklamatora i govornika slično definira Silva Trdina: "Dok govornik traži vanjske učinke, recitator i deklamator pokušavaju otkriti unutarnje osjećaje" (1965:296).

2.7. Usput bih spomenula dvojbu koja se ponekad javlja u vezi s recitiranjem (deklamiranjem) umjetničkih tekstova, osobito u pedagoškom radu s budućim glumcima (Krušić, 2002:157): je li recitacija (deklamacija) gluma ili nije? Teoretska promišljanja o tome odavno su potvrdila činjenicu da recitiranje (deklamiranje) nije gluma (npr. Berry, Gamble, Tiran, Novaković, Škarić), što u oštroj recenziji Krušičeva eseja *Recitiranje (ni)je gluma* tvrdi i Gordana Varošaneć-Škarić (2002:171-175). Osim vanjskih razlika (npr. odsutnost mizanscene, suglumaca, redatelja, drugih suradnika, scenskih sredstava) važna je razlika to što se govorni interpret tijekom recitacije ne preobražava u drugi lik, već govori u svoje ime. "Glumac je tijekom predstave sastavni dio slike koju publika gleda. Recitator međutim nije dio slike koju je ispisao pjesnik ili pisac. Recitator gleda sliku i pripovijeda o njoj publici /.../ U glumi jesam, a kod recitacije pripovijedam o nekome ili nečemu" (Tiran, 1965:20). Starija kazališna kritika voljela je uspoređivati operno i koncertno pjevanje s kazališnom glumom i recitiranjem, pri čemu je smatrala da "glumac ili operni pjevač moraju imati

veliku izražajnu snagu, a za koncertnoga pjevača ili recitatora to nije potrebno" (Tiran, 1965:16).

2.8. Za poseban oblik recitacije koju izvodi više govornika istodobno upotrebljava se izraz *zborna recitacija (deklamacija)*. Takav oblik govorne interpretacije poznat je od antičkoga grčkog kazališta nadalje i u razvoju kazališta imao je različite funkcije (komentiranje, povezivanje, intermecc, sredstvo otuđenja itd.).

Nakon 2. svjetskog rata zborna recitacija bila je česta na različitim proslavama jer se njome mogla istaknuti borbenost i zajednička ideja. Govornici istodobno govorno interpretiraju isti tekst i zvučno se prilagođuju jedan drugome, tako da individualne interpretativne značajke izvođača obično nisu očite. Zborna recitacija može se izmjenjivati s recitacijom pojedinaca.

2.9. Na početku 21. st. u Sloveniji se, prema američkim i njemačkim uzorima, pojavio poseban način govorenja poezije na tzv. pjesničkim slemovima – natjecanjima u govorenju vlastitih pjesama napamet. Pravila zabranjuju pomagala i ograničavaju vrijeme (5 minuta). Većinom je riječ o improvizaciji pred publikom, a tekstovi također mogu biti unaprijed pripremljeni. U najavama se upotrebljava izraz *oblikovano scensko interpretiranje vlastitoga pjesničkog teksta* (slovenski *odrsko podajanje lastnega pesniškega besedila*) (KUD "France Prešeren" u Ljubljani).

3. Umjetnička riječ i umjetničko pripovijedanje

Sredinom 20. st. u slovenskome okružju pojavili su se izrazi *umjetnička riječ* i *umjetničko pripovijedanje*, a odnose se na poseban oblik glumačke umjetnosti koji nije gluma.

3.1. Nastanak prvoga izraza povezan je s osnivanjem ljubljanske Akademije za glumaču umjetnost (1946), današnje Akademije za kazalište, radio, film i televiziju (AGRFT), gdje se oblikovao studijski predmet Umjetnička riječ (slovenski *Umetniška beseda*), koji je zasnovala i deset godina poučavala glumica Mihaela Šarič (prve godine i Marija Vera). Umjetničku riječ smatrala je jednim od dijelova dramske nastave koji poučava recitiranje i deklamiranje. Iz studijskoga programa vidi se da su se u nastavi bavili poezijom, prozom, a i dramatikom. M. Šarič isticala je razliku između svakodnevnoga i umjetničkog govora, riječi treba gledati s puno mašte i osjećaja, a ne samo razumom, riječ mora dobiti magičnu snagu. Izraz umjetnička riječ zadržao se do danas, a dobio je osuvremenome sadržaj bez patetične emocionalnosti (Valič, 2000:24). U suvremenome smislu izraz znači dvoje: studijski predmet koji studente glumce priprema za samostalno govorno interpretiranje lirskih i prozних tekstova i javni nastup na kojemu govornici interpretativno čitaju ili govore napamet poeziju i/ili prozu. U vezi s javnim nastupom čest je izraz *večer umjetničke riječi*.

3.2. Izraz *umjetničko pripovijedanje* (slovenski *umetniško pripovedovanje*), kao hiperonim za recitaciju, deklamaciju i govorenje proze napamet, uveo je glumac Jože Tiran u svojoj knjizi s tim naslovom (1965). U njoj opširno i produbljeno razmišlja o umjetničkom pripovijedanju (o povijesti,

govornoj tehnici, dramaturgiji, pravogovoru, usporedbi s glumom, stvaranju ambijenta itd.) i naglašava da umjetničko pripovijedanje nije samo govornička, već i umjetnička disciplina. Iako terminološki nije dosljedan (npr. pripovijedanje je jednom čitanje, drugi put govorenje napamet; recitiranje je čitanje ili govorenje napamet), u izrazu umjetničko pripovijedanje uhvatio je osnovne značajke te govorne djelatnosti, naime prirodnost govorenja i svladavanje umjetničkih izražajnih sredstava (Tiran, 1965:27). Uprkos tome što je Tiran u svojoj knjizi opširno opisao govorno interpretiranje umjetničkih tekstova i što je i sam bio priznat govorni stvaralac, izraz umjetničko pripovijedanje nije se ustalio.

3.3. Izrazi umjetnička riječ i umjetničko pripovijedanje ponekad se upotrebljavaju i sinonimno. Budući da se najčešće javljaju na području glumačke umjetnosti, u (pedagoškoj) praksi povremeno se postavlja pitanje o razlikama i sličnostima između glume i umjetničke riječi. Riječ je o sličnoj dvojbi kao kod recitacije (deklamacije). U teoriji i praksi prevladava mišljenje da umjetnička riječ nije gluma, a to konačno dokazuju i dva studijska predmeta na ljubljanskom AGRFT-u: Dramska gluma i Umjetnička riječ.

3.3.1. Čini se da je u javnosti, pa i kod većine glumaca, umjetnička riječ manje cijenjen dio glumačke umjetnosti (Valič, 2000:20; Tiran, 1965:19), što utvrđuje i kazališni kritičar Vasja Predan u ocjeni večeri umjetničke riječi Vladoše Simčič. Predan smatra da je "samostalna večer umjetničke riječi vrlo zahtjevan čin koji mogu ostvariti samo stvaralački zreli iiskusni glumci /.../ što je kod nas, uz rijetke iznimke, nažalost zapostavljeno" (Predan, 1974:186). Prosječni suvremeni recipijent glumačke umjetnosti očekuje od umjetničkoga događaja spektakularnost, sam govor nije mu dovoljno zanimljivo sredstvo izražavanja. Rijetke večeri umjetničke riječi (nazvane i recitali) uz uporabu drugih sredstava izražavanja (glazba, ples, film, fotografija itd.) prilagođuju se novoj publici te dobivaju i nove nazive, na primjer *inscenirana poezija* (slovenski *ugledališćena poezija*) (više događaja na Linhartovoj pozornici u Radovljici), koja je vjerojatno inspirirana engleskim izrazom *performing poetry*.

3.3.2. Umjetnička riječ (kao "samo" govorna interpretacija literarnih tekstova) danas se izvodi prvenstveno u nekim radijskim emisijama, rjeđe na televiziji, ponekad je dio različitih kulturnih priredbi. Govorne interpretacije literature snimljene su na kasetama i pločama (Slovinci imaju npr. zbirku kasete *Mojstri slovenske besede*), posljednjih godina izdavači izdaju tzv. zvučne knjige ili zvučnice (izdavačka kuća Mladinska knjiga sustavno se bavi takvim izdanjima), koje su prvobitno bile namijenjene slabovidnima, a sada i novoj publici (Fišer, 2006:134). Govorno interpretiranje literarnih tekstova nude i audioknjižnice na internetu (*audiobooks*) (pogledati <http://www.audible.com>).

3.4. Kao nekakva suprotnost internetskim govornim uslugama, u zadnjem je desetljeću 20. st. oživio način govornoga nastupanja poznat još iz vremena usmene književnosti – *pripovijedanje* (slovenski *pripovedovanje*). Aktivnost je djelomice povezana i s etnološkim istraživanjem, često u vezi s pričama. Svjetski je poznat austrijski pripovjedač priča Folke Tegetthoff, koji je ujedno i organizator festivala "Graz pripovijeda" (*Graz erzählt*). U Sloveniji se

prvom pripovjedačicom priča smatra Ljoba Jenče, koja želi oživiti slovensku usmenu predaju, a osim nje i niz drugih. Pripovjedačica Anja Štefan u Ljubljani već nekoliko godina organizira Pripovjedački festival "Priče danas", na kojemu školovani i neškolovani govornici pripovijedaju (napamet) priče, čak i na dijalektima. U povodu Festivala organizira se i edukacija pripovjedača. Sličan festival organizira i Mariborska knjižnica (pripovjedači su često knjižničari), a na Radiju Študent spikeri pripremaju redovite emisije Bajkovita ReŠetanja, u kojima se pripovijedanje kombinira s glazbom.

3.4.1. Kao posebna govorna vrsta izraz pripovijedanje javlja se i u govorništvu. Nekad je zauzimalo "središnje mjesto u pučkom govorništvu. Odatle je poteklo i književno i reportersko pripovijedanje" (Škarić, 2000a:21).

4. Čitanje uloga, čitanje po ulogama, koncertna izvedba dramskoga teksta, uprizorenje čitanja

Zbog posebno oblikovne strukture (dijalozi, didaskalije) dramskih tekstova, koja obično uključuje osjetilnozornu konkretizaciju na pozornici, razlikuju se mišljenja o smislenosti glasnoga čitanja.

Ruski glumac i redatelj Mihail Čehov i francuska kazališna teoretičarka Anne Ubersfeld, na primjer, smatraju da je dramski tekst namijenjen za uprizorenje i da je samo predložak za predstavu te se zato ne može čitati samo kao literarno djelo. Postoji, međutim, i suprotno mišljenje: da je dramski tekst najprije literatura i da ga se zato može i smisljeno čitati samo kao literaturu (Veltrusky, 1977, nav. prema Štrancar, 2000:46). Dramatičari većinom pišu dramske tekstove za uprizorenje, ali postoje i drame za čitanje koje su u doba nastanka (romantika) bile namijenjene samo za čitanje. Bez obzira na različita mišljenja o smislenosti glasnoga čitanja dramskih tekstova, praksa pokazuje da se dramatika također i (glasno) čita, a ne samo uprizoruje. Nazivi za takvo čitanje različiti su.

4.1. U didaktici književnosti, za govorno interpretiranje dramskoga teksta u nastavi književnosti upotrebljava se izraz *čitanje uloga* ili *čitanje po ulogama* (Rosandić, 1987:17). To je interpretativno čitanje koje izvode učenici ili učitelj i učenici; ako je riječ o kraćem dijalogu, i učitelj ili učenik sam. Čitanje po ulogama obogaćuje nastavu, učenici se mogu mijenjati, aktivni su, tako da je čitanje uloga dodatna motivacija za intenzivan kontakt s tekstem. U takvo čitanje mogu se uključiti i kazališni elementi (zamišljanje situacija, osoba, govora, pokreta), može se uvoditi kazališna terminologija, a naravno da učenici moraju unaprijed dobiti upute kako da se pripreme na takvo interpretativno čitanje (Krakar Vogel, 1996:39). U školi mogu čitati čitav tekst (cjelovita koncepcija) ili samo dramski odlomak (fragmentarna koncepcija).

4.2. Didaktika književnosti upotrebljava i izraz *dramaturško čitanje* ili *čitanje uprizorenja* (slovenski *dramaturško branje*, *uprizoritveno branje*) (Štrancar, 2000:49), tj. tiho čitanje u kojemu se učenici posvećuju i sporednome tekstu (dramatičarevim uputama za uprizorenje), a učitelj potiče učenike na vizualizaciju događaja, uvažavanje vanjskih i unutarnjih svojstava likova,

njihovih kretanja, gesta i dr., na temelju njihova doživljavanja teksta, a i s obzirom na sposobnosti doživljavanja. Rezultat takva tihoga čitanja jest učinkovito interpretativno čitanje po ulogama "koje već ima elemente glume" (Strancar, 2000:55). Slovenska književna didaktika sklona je i uprizorenju dramskih tekstova, i to u sklopu izbornoga predmeta (kazališni klub u osnovnoj školi).

4.3. Kazališni teoretičari za (tiho) čitanje dramskoga teksta služe se izrazima *imaginativno čitanje* (A. Inkret), *čitanje za pozornicu* (slovenski *branje za oder*) (D. Poniž), *uprizorenje u mislima* (slovenski *uprizarjanje v mislih*) (H. Grabes), *fantazijska gluma* (slovenski *domišljijsko igranje*) (J. Hilton), *predrežija* (Pavis); ta se terminologija osobito odnosi na otkrivanje kazališnih potencijala teksta prije početka studija za uprizorenje. Za glasno čitanje dramskoga teksta na vježbama čitanja rijetko se upotrebljava izraz interpretativno čitanje, češće čitanje. Kad glumci znaju tekst napamet i već ga govore na pozornici, ponekad se upotrebljava izraz *govorna interpretacija uloge*, a odnosi se na izvedbu dijaloškoga dijela teksta na pozornici, na koju znatno utječu scenske okolnosti (drugi glumci, kostimi, rekviziti, scena, svjetlo, pokret, glazba itd.).

4.3.1. Za glasno interpretativno čitanje (ili govorenje napamet) dramskoga teksta rijetko se upotrebljavaju izrazi recitacija i deklamacija. Iz studijskih materijala koje, na primjer, Mihaela Šarič navodi za 1955. godinu, vidi se da se u nastavi umjetničke riječi na Akademiji za kazališnu umjetnost nisu bavili samo poezijom i prozom, već i studijem "dramskih djela iz antičkoga repertoara" (Šaričeva, 1955:40). Kao što sam već spomenula, izraz deklamacija upotrebljavao se za pompozan način govorenja i glume u francuskim klasicističkim tragedijama.

4.4. *Gledališki besednjak* navodi izraz *koncertna izvedba* i objašnjava ga ovako: "sužena na najnužnije kazališne elemente, na umjetničku interpretaciju dramskoga djela, minimalnu mizanscenu i svjetla za pozornicu" (1981:295). Iz toga nije jasno je li riječ o čitanju ili govorenju napamet. U svakom slučaju, riječ je o analogiji s koncertnom izvedbom opere u kojoj se izvodi samo glazbeni dio opere, a scenski ne. U koncertnoj izvedbi dramskoga teksta nedostaje također dio inscenacije (pozornice).

Kolebanje pri uporabi izraza koncertna izvedba primjećujemo i u kazališnoj kritici, koja osim toga izraza upotrebljava i termine *kazališni koncert*, *koncertna* ili *recitativna izvedba* (Lukan, 1991:46).

4.5. Već se nekoliko godina u slovenskom okružju javlja termin *uprizorenje čitanja* (slovenski *bralna uprizoritev*). Izraz je povezan osobito s aktivnošću kazališta Glej u Ljubljani, koje u projektu PreGlej (od 2005. godine) javno predstavlja dramske tekstove prvenstveno mladih, još neafirmiranih pisaca (pogledati <http://www.pre-glej.si>). Uprizorenje čitanja izvodi se kao glasno (interpretativno) čitanje, a glumci imaju prije toga 5 – 6 vježbi s režiserom, uz prisutnost dramskoga pisca. Nakon svakoga uprizorenja čitanja slijedi razgovor u kojemu sudjeluju glumci, režiser, dramski pisac i publika. Svrha uprizorenja čitanja razlikuje se, dakle, od svrhe koncertne izvedbe dramskoga teksta (ili

interpretativnoga čitanja dramskoga teksta ili čitanja uloga) po tome što je poticanje estetskoga doživljaja kod slušatelja od sporedne važnosti. Uprizorenje čitanja, naime, želi osobito pomoći dramskim piscima početnicima u oblikovanju njihova pisanja (PreGlej organizira i Laboratorij – analiza dramskih tekstova, razmjena iskustava, međunarodna suradnja), dati im mogućnost da čuju tekst, omogućiti im suradnju s kazališnim stvaraocima i utirati im put afirmacije na kazališnome području (uprizorenja, objave). Publika je specifična; naime, osim slučajnih slušatelja pozivaju se pogotovo redatelji, umjetnički vođe, dramaturzi, prevoditelji, urednici literarnih časopisa i izdavačkih kuća, producenti itd.

Izraz uprizorenje čitanja udružuje dvije različite aktivnosti: čitanje i uprizorenje, čime upućuje na način čitanja specifičan za dramski tekst koji određuje "virtualna kazališna predstava", odnosno "matrica uprizorenja" ugrađena u svaki dramski tekst (Ubersfeld, 2002:25).

Termin uprizorenje čitanja još nije ustaljen te nalazimo i varijantu *koncertno uprizorenje drama* (npr. u najavi događaja na 36. tjednu slovenske drame u Prešernovu kazalištu, Kranj – pogledati <http://www.pgk.si>) i *čitanje na pozornici* (slovenski *odrsko branje*) (u kazalištu Glej izvedena je drama M. Šiler *Reykjavik* 2005. godine), što je najvjerojatnije prijevod engleskoga izraza *stage reading*.

4.5.1. Poseban je oblik govornoga interpretiranja dramskih tekstova (čitanja, rjeđe govorenja napamet) *radijska drama*, u kojoj je jedini glumčev način izražavanja govor (bez vidljivih elemenata), a glumac ga mora prilagođavati specifičnosti radijskoga medija. U interpretaciji sudjeluju režiser, dramaturg, lektor i drugi suradnici koji govornu interpretaciju dijaloga zvučno obrađuju (dodani šumovi, glazba, elektroakustička deformacija glasa, sintetički zvuk, montaža, jeka itd.). Radijska drama nekakva je prijelazna umjetnička vrsta između čitanja i predstave. Nevizualnost je približava čitanju, neposredno prihvaćanje zbivanja osjetilima, iako samo sluhom, približava je predstavi (Kmecl, 1976:282). Samo zbog slučajnoga slušnog primanja, radijska drama zove se i *slušna drama* ili *zvučna drama*. Izrazi radijska i zvučna (drama) upozoravaju na posebnosti radijskoga medija, a pridjev slušna na istaknut način prihvaćanja, i u usporedbi s kazališnom predstavom upućuje na odsutnost vizualnoga prijema. Radijska drama autonomna je umjetnička vrsta i mogla bi se nazvati *radiofonsko kazalište* (Pavis, 1997:610). Budući da smatram da sudionici u radijskoj igri glume (glasom preuzimaju identitet drugih), neću je uvrstiti u sustav govornih interpretacija u kojima interpret uvijek ostaje sam.

5. Predlažem podjelu govornih interpretacija koja se zasniva na dvama čimbenicima:

- načinu govorne interpretacije (čitanje, govorenje napamet)
- literarnom rodu (poezija, proza, dramatika).

Zadržavam izraz *recitacija* za interpretativno govorenje poezije napamet i dokidam termin *deklamacija*. Izraz *čitanje* shvaćam kao varijantu, odnosno skraćeno veze riječi *interpretativno čitanje*, kao što je *pripovijedanje* skraćeni oblik *umjetničkoga pripovijedanja*, koje znači interpretativno govoriti tekst

napamet. *Koncertna izvedba* dramskoga teksta može biti čitana ili govorena napamet. *Uprizorenje čitanja* jest interpretativno čitanje dramskoga teksta. U sustav nisam uvrstila prigodne izraze (npr. *inscenirana poezija, kazališni koncert, koncertno uprizorenje drame, scensko čitanje* itd.) jer još nemaju svoju "povijest" i uporaba će ih tek morati potvrditi ili odbaciti.

Tablica 1. Prikaz podjele različitih tipova govornih interpretacija literarnoga teksta
Table 1. The division of different types of speech interpretation of a literary text

Govorne interpretacije literarnih tekstova

glasno čitanje	govorenje napamet
poezija	poezija
interpretativno čitanje (čitanje)	recitacija
proza	proza
interpretativno čitanje (čitanje)	umjetničko pripovijedanje (pripovijedanje)
dramatika	dramatika
čitanje uloga/čitanje po ulogama koncertna izvedba uprizorenje čitanja (slov. <i>bralna uprizoritev</i>)	koncertna izvedba

ZAKLJUČAK

Pregled terminologije za različite vrste govornoga interpretiranja literarnih tekstova potvrdio je pretpostavku da se izrazi u slovenskome području upotrebljavaju prilično slobodno, neovisno o postojećoj terminologiji. Neki su izrazi nekada imali drukčije značenje (umjetnička riječ, recitacija, deklamacija), a mijenjanjem govorne estetike i ukusa slušatelja promijenio se i odnos prema toj govornoj djelatnosti, a time i prema terminologiji. Zato su neki izrazi dobili pejorativno značenje (deklamacija). Zbog česte sinonimne uporabe i neizrazite razlikovnosti (stupanj znanja napamet), predlažem da se dokine uporaba izraza deklamacija i potvrdi izraz recitacija za govorno interpretiranje poezije napamet. Za neke novije oblike govornoga literarnog nastupanja (festivali pripovijedanja, javno čitanje dramskih tekstova novih autora, masovna javna čitanja neškolovanih govornika, pjesnički slemovi) inspiracija za tvorbu terminologije dobiva se kod već postojećih, ali pojednostavljenih, kraćih termina (čitanje,

pripovijedanje) ili se pak, često prema stranim uzorima, oblikuju novi (uprizorenje čitanja, inscenirana poezija). Ima i nekoliko prigodnih termina (kazališni koncert, recitativna izvedba), koji će, međutim, najvjerojatnije utonuti u zaborav. U tom kontekstu predloženu sistematizaciju terminologije treba shvatiti kao pokušaj uvođenja terminološkoga reda koji bi koristio prije svega (slovenskoj) pedagogiji umjetničkoga govora.

REFERENCIJE

- Berry, C.** (1998). *Igralec in glas*. Ljubljana: Pravljичno gledališče.
- Bezjak, J.** (1906). Posebno ukoslovje slovenskega učnega jezika v ljudski šoli. Ljubljana: Slovenska Šolska Matica.
- Bradač, F.** (1997). *Latinsko-slovenski slovar*. Ljubljana: DZS.
- Fišer, V.** (2006). Zvočnice – Knjige lahko tudi poslušamo. U: *Kolokvij o umetniškem govoru* (ur. K. Podbevšek, T. Gubenšek). Ljubljana: AGRFT, Katedra za odrski govor in umetniško besedo.
- Gamble, M. T.** (1995). *Literature Alive! The Art of Oral Interpretation*. Chicago: NTC Publishing Group.
- Gledališki besednjak.* (1981). Ur. D. Tomše. Ljubljana: MGL.
- Kalin Golob, M.** (2001). *Jezikovne reže*. Ljubljana: GV Revije.
- Kmecl, M.** (1976). *Mala literarna teorija*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, Založba Borec.
- Kordigel, M.** (2000). *Mladinska literatura, otroci in učitelji*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Krakar Vogel, B.** (1996). Celovita šolska interpretacija Sofoklesove Antigone ob glasnem branju v razredu. Ljubljana: Slovenščina v šoli.
- Krakar Vogel, B.** (2004). *Poglavja iz didaktike književnosti*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Krušič, V.** (2002). Recitiranje (ni)je gluma. Govor XIX, 2, 157-169.
- Kunić, I.** (1990). *Kultura dječjeg govornog i scenskog stvaralaštva*. Zagreb: Školska knjiga.
- Lukan, B.** (1991). Gledališki koncert, Dylan Thomas: Pod mlečnim gozdom. U: *Dramaturške replike*. Ljubljana: Knjižnica mestnega gledališča ljubljanskega.
- Lipnik, J.** (1977/78). Kako preiti od interpretacijskega branja proznega besedila k interpretaciji. *Jezik in slovstvo XXIII*, 7/8, 329-334.
- Michels, U.** (2002). *Glasbeni atlas*. Ljubljana: DZS.
- Novaković, N.** (1980). *Govorna interpretacija umjetničkoga teksta*. Zagreb: Školska knjiga.
- Pavis, P.** (1997). *Gledališki slovar*. Ljubljana: Knjižnica mestnega gledališča ljubljanskega.
- Podbevšek, K.** (2006). *Govorna interpretacija literarnih besedil v pedagoški in umetniški praksi*. Ljubljana: Slavistično društvo Slovenije. Slavistična knjižnica.

- Predan, V.** (1974). *Sinočnje premiere*. Ljubljana: Knjižnica Mestnega gledališča ljubljanskega.
- Radmelič, N., Valič, A., Medved Udovič, V.** (1999). *Na šolskem odru*. Delovni zvezek za izbirni predmet gledališki klub za 7., 8. in 9. razred devetletne osnovne šole. Ljubljana: Založba Rokus.
- Rosandić, D.** (1987). Interpretativno branje literarnega besedila. *Vzgoja in izobraževanje*, 2, 13-18.
- Rosandić, D.** (1991). *Metodika književne vzgoje*. Maribor: Obzorje.
- Slovar slovenskega knjižnega jezika I-IV*. (1970-1991). Ljubljana: DZS.
- Slovenski veliki leksikon*. (2003-2005). Ur. M. Kocjan-Barle, D. Bajt, Maja Ogrizek. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Snoj, M.** (1997). *Slovenski etimološki slovar*. Ljubljana: Mladinska knjiga. Zbirka Cicero.
- Šaričeva, M.** (1955). O umetniški besedi. Ljubljana: *Gledališki list Akademije za igralsko umetnost*.
- Škarić, I.** (1999). *V iskanju izgubljenega govora*. Ljubljana: Šola retorike.
- Škarić, I.** (2000a). *Temeljci sodobnega govorništva*. Zagreb: Školska knjiga.
- Škarić, I.** (2000b) Poetika recitiranja. *Kolokvij o umetniškem govoru*. (ur. K. Podbevšek, T. Gubenšek). Ljubljana: AGRFT, Katedra za odrski govor in umetniško besedo. 30-38.
- Škavič, Đ.** (1999). *Hrvatsko kazališno nazivlje*. Zagreb: Hrvatski centar ITI-Unesco.
- Štrancar, M.** (2000). *Od drame h gledališču v učilnici*. Ljubljana: DZS.
- Tiran, J.** (1965). *Umetniško pripovedovanje*. Ljubljana: Knjižnica Mestnega gledališča ljubljanskega.
- Toporišič, J.** (1992). *Enciklopedija slovenskega jezika*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Toporišič, J.** (2000). *Slovenska slovnica*. Maribor: Založba Obzorja.
- Trdina, S.** (1965). *Besedna umetnost 2*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Ubersfeld, A.** (2002). *Brati gledališče*. Ljubljana: Knjižnica Mestnega gledališča ljubljanskega.
- Valič, A.** (2000). Raba besede pri igri in interpretaciji besedil. *Kolokvij o umetniškem govoru* (ur. K. Podbevšek, T. Gubenšek). Ljubljana: AGRFT, Katedra za odrski govor in umetniško besedo. 21-26.
- Varošaneč-Škarić, G.** (2002). Recitacija kao rubna vrsta. *Govor XIX*, 2, 171-176.
- Veliki splošni leksikon* (1998). Ur. Marija Javornik. Ljubljana: DZS. 6. knjiga.
- Žagar, F.** (1996). Sodobna šolska interpretacija literarnega dela. Didaktika slovenskega jezika v osnovni šoli. Maribor: Obzorja.
- Žbogar, A.** (2002). *Sodobna slovenska kratka zgodba in novela v literarni vedi in šolski praksi*. Doktorska disertacija. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- <http://www.pre-glej.si>
<http://www.pgk.si>
<http://www.audible.com>

Prilog 1. MINI ANKETA (20 studenata Akademije za kazalište, radio, film i televiziju u Ljubljani, studeni 2007.)

Odgovori

1. Što znači izraz recitacija?
a) Glasno čitanje poezije	2
b) Govorenje poezije djelomice napamet	6
c) Govorenje poezije napamet	5
d) Glasno čitanje proze	1
e) Govorenje proze napamet	3
f) Glasno čitanje dramskoga teksta	3
2. Što znači izraz deklamacija?
a) Govorenje poezije napamet	12
b) Govorenje poezije djelomice napamet	3
c) Glasno čitanje poezije	4
d) Glasno čitanje proze	0
e) Govorenje proze napamet	0
f) Glasno čitanje dramskoga teksta	1
3. Koji se od izraza recitacija ili deklamacija po tvom mišljenju više upotrebljava?
a) Recitacija	18
b) Deklamacija	2
c) Oba jednako	0
d) Nijedan se više ne upotrebljava	0
4. Može li izraz recitacija imati negativno značenje?
a) Da	12
b) Ne	5
c) Ne znam	3
5. Može li izraz deklamacija imati negativno značenje?
a) Da	11
b) Ne	6
c) Ne znam	3

Za recitaciju je 6 studenata smatralo da je govorenje poezije djelomice napamet, 5 da je govorenje poezije napamet. Za deklamaciju njih 12 smatralo je da se radi o govorenju poezije napamet i samo 3 da se radi o govorenju poezije djelomice napamet. Pretpostavljam da su odgovori na prva dva pitanja rezultat utjecaja Toporišičeva određenja deklamacije i recitacije te da su njegovi znanstveni i stručni radovi znatno utjecali na nastavu slovenskoga jezika u školama. Gotovo jednak broj studenata smatra da oba izraza imaju negativno značenje (12, 11). 18 od 20 studenata smatra da se izraz recitacija upotrebljava kao deklamacija.

Katarina Podbevšek
Academy of Theatre, Radio, Film and TV, Ljubljana
Slovenia

TYPOLOGY OF SPEECH INTERPRETATION

SUMMARY

In Slovene literature on this topic, as well as in practice, terminology used to refer to different types of speech interpretations seems to be rather arbitrary and unsatisfactory.

The article first attempts to point at terminological inconsistency and inaccuracy when referring to different types of speech interpretations of literary texts. I then submit a proposal for a systematic classification of speech interpretations. Speech interpretation, as I understand it, is a special way of delivering a literary text whereby the interpreter creatively reads the text, exploiting prosodic elements in order to demonstrate his experience of text. There are two main criteria to be taken into account when classifying speech interpretations, namely (1) type of delivery (reading aloud or delivery by heart) and (2) literary genre (prose, poetry, drama). In my attempt to bring order in terminology, I studied Slovene tradition as well as modern usage of given terms. Some terminological expressions have in time become synonymous, some have acquired a pejorative connotation (e.g. declamation, recitation). New terminology has also been introduced (e.g. stage reading, reading performance), whereas some speech interpretations have not been given an adequate terminological expression (e.g. delivery of prose text by heart).

It is to be emphasized that this article does not deal with speech interpretations in theatre performances, or in film, radio and television plays, where it is a constituent part of acting, but rather with speech interpretations where the interpreter does not act. Therefore there is no identification or transformation, and the only means of expression is usually speech itself (e.g. in recitation or in interpretative reading).

Key words: *spoken interpretation of a literary text, interpretative reading, recitation, declamation, typology of spoken interpretation*